

grum maneat. Quae quidem omnia falsis, quae vocant, suppositis ac liberiori exegesi innituntur, quae doctrinam Christi eiusque in nova lege oeconomiam prorsus subvertunt.

§ V.

Sententia illorum excutitur, qui fornicationis vocem non de adulterio, sed de statu fornicario et concubinato exponunt.

Haec sententia, quam postremo loco inter exegeticas interpretationes textuum evangelicorum, de quibus agimus, enumeravimus, aliquatenus convenit cum illa, quam nuper expendimus ac reiecimus a protestantibus excogitatam et a nonnullis liberioribus catholicis admissam, quod nempe Christus Dominus apud Matthaeum locutus tantum fuerit de fornicatione seu de flagitio ante initum coniugium patrato. Ast in eo differunt, quod illi de fornicatione disserant, quam alter coniugum ante initum matrimonium alio inscio commiserit; hi vero de fornicatione utrique communi; praeterea illi videntur locuti de fornicatione, ut ita dicam, transeunte, de uno videlicet alterove flagitio, hi autem intelligunt Christi effata de statu aliquo permanente, seu ut ipsi loquuntur, de statu concubinitus, quem quidem non solum *posse* imo et *debere* dissolvi nemo ignorat.

Verum enimvero etsi valde commendandus sit ipsorum conatus ad sententiam persuadendam, ut causae catholicae inserviant, ne tamen eam probemus et amplectamur plura sunt quae obstant.

Ac. 1. obstat sensus obvius et naturalis eorundem textuum: siquidem Matth. V. 31. 32. dicit Christus: « Dictum est autem: » Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, ex- » cepta fornicationis causa, facit eam moechari, et qui dimissam » duxerit, adulterat. » Quibus verbis alludit Christus aperte ad locum Deut. XXIV. in quo Moses permittit dare libellum repudii uxori, in qua vir repererit *foeditatem*, non autem *concupinae*; locutus proinde est Christus de *vera uxore*, non autem de pellice aut concubina; nec aliam causam admittit divortii praeter

fornicationem, quae supervenerit vero coniugio iam inito. Idem dic de altero textu Matth. XIX. 8. et 9. ubi Christus eandem repetit sententiam clarioribus adhuc verbis dicens: « Quoniam » Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere *uxores* » vestras: ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia » quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et » aliam duxerit, moechatur, et qui dimissam duxerit moechatur. » Quisnam vero haec legens suspicaretur de dimissione concubinae cuiusdam aut pellicis extra legitimum connubium et non de vera uxore sermonem haberi?

2. Obstat huic expositioni subsequens Christi sententiae. Etenim Christus utroque in loco decretorie pronunciat, eum, qui dimissam duxerit, *adulterare*. Porro adulterat quidem, qui uxorem alterius adhuc viventis licet dimissam ducit, nullo vero modo adulterat, qui concubinam ab altero dimissam in matrimonium sibi copularet (50). Immo si legitime id faciat, ne peccat quidem. Attamen ex Christo: *qui dimissam duxerit, adulterat*; ergo aperta fronte eiusmodi expositio adversatur Christi sententiae.

3. Obstat vis ipsa ac potestas vocis *πορνεία*, quae ab iis ita intelligitur, ut duplicem tantum fornicationem designet sine coniugio, minime vero adulterium post ipsum legitimum coniugium.

Notum porro est ex communi Scripturae loquendi usu vocem *πορνείαν* fornicationem promiscue sumi ad quodcumque flagitium significandum extra legitimum conjugalem concubitum sive cum soluta, sive etiam cum coniugata patratum. Quo posteriori sensu adhibetur vox *πορνεία* ab Apostolo I. Cor. V. 1. « Omnino auditur inter vos *fornicatio* (gr. *πορνεία*), et » talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut *uxorem patris* » *sui* aliquis habeat (51). » Sic Amos VII. 17. « *Uxor tua* in

(50) Iuxta adversarios ille solummodo *non* adulteraret, qui dimissam *concupinam* duxerit. Optime. Ast quomodo id eruunt ex Christi verbis, qui expresse de *uxore* tantum disserit, et affirmat *adulterare* qui eam duxerit?

(51) Cf. Estium in h. l. agitur de eo, qui cum noverca, vivente adhuc parente suo, commiscebatur.

» civitate fornicabitur. » Ubi citra dubium sermo est de adultério, ut alia non pauca eiusmodi loca praeteream, unde palam fit fornicationis vocem generatim in Scripturis usurpari promiscue pro illicito concubitu sive intra sive extra matrimonium (52). In sensu etiam metaphorico de infidelitate gentis Israeliticae erga Deum, sponsum suum, eadem vox πορνεία ad spirituale adulterium significandum passim a prophetis adhibetur (53).

Nec refert Christum hisce in textibus commemorare distincte πορνείαν et μοιχείαν fornicationem et adulterium, cum ex orationis serie atque ex scopo aperte liqueat, eodem in sensu has voces promiscue ab eo adhiberi. Frustra autem adnituntur huius sententiae patrocinatores ostendere, in sensu exclusivo simplicis fornicationis et per oppositionem ad adulterium Christum his in locis hac voce πορνεία uti. Id enim adversatur omnibus hermeneuticae regulis.

4. Obstat auctoritas veterum versionum, quae vim vocis genericae fornicationis determinant. Etenim versio Aethiopica sic reddit v. 32. cap. V. Matth. « Omnis qui relinquet uxorem » suam sine fornicatione, facit eam fornicari: et qui relictam ducit, » fornicatus est. » Ex qua versione habemus primo, quod verba: excepta causa fornicationis, necessario referantur ad uxorem, quae relinqui nequit sine fornicatione; secundo, quod vox fornicatio necessario accipi debeat de adultério, cum dicatur de eo, qui alteram uxorem ducit: fornicatus est pro adulterat, et facit eam fornicari pro facit eam moechari. Sic versio Arabica: « Qui repudiat uxorem suam praeter causam fornicationis, » compellit eam ad fornicandum, et qui ducit repudiatam, iam » fornicatus est. » Ubi eadem animadversiones locum habent. Clarius adhuc versio Persica id ipsum exprimit: « Quicumque » extra causam adulterii uxori suae repudium remisit, eam in » adulterium impulit: et quicumque dimissam duxerit, adulter » est »

(52) Cf. I. Cor. VI. 16. Io. VIII. 46. Ephes. V. 5. Galat. V. 17. etc.

(53) Jerem. III. 1. VI. 18. Ezech. VI. 9-XVI. 15. 16. 17. Osee 1. 2. etc.

Nec minus perspicue eandem vocis πορνείας determinationem habemus ex versionibus textus Matth. XIX. 9. Nam versio Syriaca sic verba Christi reddidit: « Quisquis dimiserit uxorem » suam, praeter adulterium, et duxerit aliam, moechatur: » quique dimissam dixerit, moechatur. » Versio Persica: « Qui » cumque uxorem suam, nisi stupri causa, dimiserit et quamli » bet aliam duxerit, adulterium commisit: et qui mulierem repu » diatam duxerit, in adultério est. » Versio Aethiopica « Si quis » fuit qui dimisit uxorem suam nisi propter adulterium, et ducit » alteram, moechatus est: et dimissam qui ducit, adulteravit; » ubi notandum est eandem versionem, quae Matth. V. 32. verterat vocem πορνείαν per fornicationem, hanc ipsam vocem reddidisse per adulterium (54).

Ad haec accedunt plura exemplaria antiquae versionis Italiae, quae pariter vocem adulterii voci aequivocae fornicationis substituant. Sic ms. Claramontanum effert Christi verba Matth. V. 32. « Quicumque dimiserit... excepta ratione adulterii, facit » eam moechari. » Pariter in cod. Corbeiensi 1. ita effertur cap. XIX. v. 9. « Quicumque dimiserit uxorem suam, excepta causa » adulterii, facit eam moechari. » Sic etiam in Cantabrigiensi leguntur haec verba: « Quicumque dimiserit uxorem suam, » excepta ratione adulterii, et duxerit aliam, moechatur (55). »

Cum igitur habeamus antiquas versiones ac veteres codices vocem hanc fornicationis ambiguam ita determinantes figentesque, ut ei sufficiant vocem adulterii, ecquis iam ambigat talem esse potestatem illius vocis πορνείας his in textibus a Christo adhibitae, nec eum fuisse locutum de pellice aut concubina, sed de vera et propria uxore, quae se adultério polluerit?

5. Obstat unanimis sanctorum Patrum sensus, qui constanter Christi verba in hisce textibus de vera uxore interpretati sunt. Speciminis gratia nonnullos ex antiquioribus afferemus, qui vel ipsa Christi verba allegarunt, vel aperte ad ea alluserunt, ac du-

(54) Cf. Polyglott. Waltoni in his locis.

(55) Cf. apud Sabathier op. cit. in haec loca. Hic dici nequit esse versionem ex versione, sed habetur versio antiqua Latina referens ipsam vocem adulterii.

bium omne circa vim ac sensum vocis *πορνείας* seu *fornicationis* a Christo hic adhibitae remouetur.

Itaque Hermas sic scribit : « Domine, si quis habuerit uxorem » fidelem in Domino, et hanc invenerit in adulterio, numquid peccat vir, si convivit cum illa ? Et dixit mihi, quamdiu nescit peccatum eius, sine crimine est vir vivens cum illa. Si autem sciverit » vir uxorem suam deliquisse, et non egerit poenitentiam mulier, » et permanet in *fornicatione* sua, et convivit cum illa vir, reus » erit peccati eius et moecharionis eius. Et dixi illi : Quid ergo si » permanserit in vitio suo mulier ? Et dixit : Dimittat illam vir, » et vir *per se* maneat. Quod si dimiserit mulierem suam, et » aliam duxerit, moechatur (56). » Quibus aperte Hermas alludit ad textus Matthaei, ac voces *fornicationis* et *moechiae* promiscue usurpat, ac de vera agit uxore.

Tertullianus ita legit : « Qui dimiserit uxorem suam *praeter causam adulterii* facit eam adulterari (57); » et alibi : « Qui » dimiserit uxorem, praeter causam *moechiae*, facit eam moechari (58); » et iterum : « Qui dimiserit uxorem, et aliam » duxerit, adulterium commisit, et qui *a marito* dimissam duxerit, aequè adulter est (59); » et paulo post : « Certe quid » facit apud te maritus, si mulier eius commiserit *adulterium* (60) ? » In hisce testimoniis tum verbum *adulterii* pro *fornicatione* reperitur, tum res per illud significata.

S. Zeno Veronensis « Qui dimiserit, excepta *causa adulterii*, » facit eam moechari. Quid hic respondere possint lubrici mariti, » non video (61). »

Sic etiam S. Philastrius Brixiensis ita legit : « Qui dimiserit » uxorem suam *sine causa criminis*, facit eam moechari (62). »

Hisce assentitur Iuvenecus presbyter canens :

(56) *Pastor* lib. II. mand. IV. ed. Cotel. tom. I. *Patr. apostolic.* pag. 86 seq.

(57) Lib. IV. *Contr. Marc.* cap. 54.

(58) Lib. *De pudicitia*, cap. 16.

(59) Lib. et I. c. *Contr. Marc.*

(60) *Ibid.*

(61) Lib. I. *Tract.* IV. n. 4. ed. Veron. 1789. pag. 45.

(62) Lib. *De haeresibus. Haeres.* LXXXIV. ed. Brixiens. 1758. pag. 60.

« Solaviri recte *discedet adultera* tectis,
Ast aliae maneant; nam casti iura pudoris
Auctore amittet mulier deserta marito (63).

et iterum :

« Nunc temere exolvit casti qui iura cubilis
Alteraque illius thalamis sociabitur uxor,
Crimen adulterii populo sub teste subibit (64).

S. Hilarius Pictaviensis exponens Christi verba Matth. V. 32. ita scribit : « Cum lex libertatem dandi repudii ex libelli auctoritate tribuisset, nunc *marito* fides evangelica non solum voluntatem pacis indixit, verum etiam *reatum coactae in adulterium uxoris* imposuit (65). »

Nec aliter accepit hunc locum S. Io. Chrysostomus, qui eundem textum explanans de adulterii rea intelligit, scribens : « Nam eiecta adhuc manet *eiicientis uxor* (66). »

Item S. Ambrosius, qui eodem sensu Christi verba accepit, cum scripsit : « Etenim si alienos, multo magis *uxoris* debes » tolerare et emendare mores. Audi quid dixerit Dominus. *Qui dimittit mulierem, facit eam moechari.* Etenim cui non licet, » vivente viro *mutare uxorem*, potest obrepere libido peccandi (67). »

Caeterisque omissis, de Hieronymi et Augustini sensu circa horum textuum interpretationem ne moveri quidem quaestio potest, an eos de vero coniugio intellexerint. Etenim S. Hieronymus, quid nomine *fornicationis* veniat exponit his verbis : « Sola fornicatio est, quae *uxoris* vincat affectum : immo cum illa » unam carnem in aliam diviserit, et se *fornicatione* separavit » *a marito*, non debet teneri; ne virum quoque sub maledicto » faciat, dicente Scriptura : *Qui adulteram tenet, stultus et impius est.* Ubicumque est igitur *fornicatio* et *fornicationis sus-*

(63) Lib. I. v. 569. seqq.

(64) Lib. III. v. 476. seq. In utrumque locum cf. notas eruditi Arevali in ed. Rom. 1792.

(65) *Comment. Matth.* cap. IV. n. 22. ed. Maur. Opp. tom. I. pag. 686.

(66) Hom. XVII. in Matth. n. 4. ed. Maur.

(67) *Expos. in Luc.* lib. VIII. n. 4.

» *picio*, libere uxor dimittitur (68). » Sic etiam S. Augustinus « Discipuli, inquit, cum audirent dictum a Domino non licere » ullo modo *praeter causam fornicationis disiungi coniugia* » etc. (69). » Et iterum exponens verba Christi, scribit : « Que- » madmodum igitur si dixerimus : Quicumque *a marito prae-* » *ter causam fornicationis* dimissam duxerit, moechatur, pro- » cul dubio verum dicimus; nec tamen ideo illum, qui praeter » causam fornicationis dimissam duxerit ab hoc crimine ab- » solvimus (70). » Verum clarius adhuc alibi idipsum expres- » sit scribens : « Item quaeri solet, utrum moechiae nomine etiam » *fornicatio* teneatur.... Omnis *moechia* etiam *fornicatio* esse » intelligitur, sicut loquuntur Scripturae. Dominus enim dicit » in Evangelio, *Quicumque dimiserit uxorem suam, excepta* » *causa fornicationis, facit eam moechari*. Hic utique *fornica-* » *tionem* appellavit, si cum alio peccet, quae virum habet, quod » est moechia, id est adulterium. Omnis ergo moechia etiam » fornicatio in Scripturis dicitur (71). »

Et hos attulisse sufficiat; nam alia SS. Patrum testimonia in hanc rem, postea afferemus.

Hactenus non modo nullum inveni ex veteribus expositoribus ac SS. Patribus, qui vel suspicando asseruerit, vel saltem in- nuerit binos istos evangelicos textus de concubina, aut de concu- binatu accipi posse, sed neque ullum offendi, qui eos non expo- suerit de moechiae flagitio. Quocirca tuto affirmare possumus novam, qua de agimus, interpretationem non solum esse *praeter*, verum etiam esse *contra* unanimem sanctorum veterum inter- pretationem, secus ac ex decreto Tridentino et formula fidei

(68) *Comment. in Matth.* lib. III. in cap. XIX. ed. Vallars. Opp. tom. VII. col. 145. et 146.

(69) Enarr. in Ps. CIII. serm. III. n. 4. ed. Paris. Opp. tom. IV. col. 1152.

(70) *De coniug. adulterin.* lib. I. cap. IX. tom. VI. col. 592. Eadem habet S. Doctor lib. XIX. contr. Faust. et lib. XIV. *De civ. Dei* cap. XXII. et alibi pas- sim.

(71) *Quaest. in Exod.* lib. II. quaest. LXXI. n. 4. Opp. ed. Maur. tom. III. par. I. col. 444.

Pii IV. a viro catholico Scripturae exponi debeant (72).

6. Obstat universalis Ecclesiae doctrina, iuxta quam potest alter coniugum ab altero se separare, et quidam in perpetuum ob adulterii crimen ab alterutro patratum. Adulterium enim iustam praebet separationis perpetuae a toro et habitatione causam. Iam vero haec doctrina, quae perpetua et constans ab initio in Ec- clesia vixit, quaeque sancita est a concilio Tridentino sess. XXIV. can. VIII. non alio innitur fundamento quam hisce textibus de coniuge, quae se adulterio polluerit, intellectis; aut saltem ad eos perpetuo provocatur in iure canonico.

Sane in causa XXXII. ex Christi verbis Matth. V. 32. et XIX. 9. declaratur posse maritum *propter fornicationis causam*, vel in *causa fornicationis* uxorem dimittere, nec aliam interim, adul- tera vivente, ducere (73). Item in eadem causa qu. V. capp. 19. 21. 22. (74); nec non causa XXXIII. quaest. I. cap. 1. Idem statuitur in lib. IV. Decretalium Gregorii IX. tit. I. cap. 9. tit. 19. cap. 8. ubi Innoc. III. c. *Gaudemus* ad adstruendum non licere plures simul habere uxores inquit : « Sane veridica haec senten- » tia probatur etiam de testimonio Veritatis testantis in Evange- » lio : *Quicumque dimiserit uxorem suam, ob fornicationem, et* » *aliam duxerit, moechatur*. Si ergo uxore dimissa, duci alia de » iure non potest, fortius et ipsa retenta. » Ubi evidens est Inno- centium vocem *fornicationis* de vero adulterio accipere. Ex sensu igitur et doctrina Ecclesiae, Christi verba non de simplici forni- catione, sed de vero adulterio intelligi debent, quod perpetuae a toro et cohabitatione separationi iustam causam parti innocenti tribuit. Hac interpretatione sublata, nullum iam huic doctrinae et praxi fundamentum suppetit (75).

(72) Sess. IV. in Decreto *De edit. et usu sac. libr.* ubi quod dicitur : « In » rebus fidei et morum... *contra* unanimem consensum Patrum, ipsam Scrip- » turam sacram (nemo) interpretari audeat; » in professione fidei Piana, qui eam emittit, his verbis effert : « Nec, eam unquam, nisi *iuxta* unanimem » consensum Patrum accipiam et interpretabor. »

(73) Cf. Gratianum in *Decret.* par. II. causa XXXII. q. VII. ubi c. 1 seqq. plures adducuntur auctoritates ex Patribus et conciliis, in quibus ad hos textus provocatur; praesertim vero capp. 1. 3. 4. 6. 7. 10. — (74) Ibid.

(75) His addi potest quod etiam in Capitularibus Caroli M. legitur : « Placuit III. »

Cum praeterea in eodem iure canonico, ex relatis S. Augustini aliorumque Patrum testimoniis, deceat maritum uxori suae delinquenti ignoscere eamque *potius sustinere*, (76) si eam criminis sui poeniteat, cumque ea reconciliari; sequeretur iuxta interpretationem, quam impugnamus, debere virum in concubinato pergere, postquam se cum concubina reconciliavit privilegio seu iuri sibi a Christo dato renunciatis; quod quam absurdum sit nemo est, qui non videat. Rursum: cum ex iuris canonici dispositione, si vir pariter in moechiae flagitium incurrerit, non amplius possit actionem habere adversus uxorem adulteram, sed ei convivere teneatur (77); sequeretur pariter hac in hypothesi, in adversariorum sententia, concubinarios in rea consuetudine perseverare debere.

Possem urgere *unanimem* theologorum consensionem; nam quotquot sive scholastici sive theologi positivi ac polemici, ut vocant, antiqui ac recentiores adstruxerunt catholicam doctrinam de iure, quo fruitur pars innocens, dimittendi in perpetuum uxorem adulteram, profitendique vitam religiosam, aut suscipiendi sac. ordines, etiamsi uxorem admissi flagitii poeniteat veniamque petat, quotquot, inquam, sunt qui adstruxerunt hanc doctrinam, ad unum omnes, nemine prorsus excepto, innituntur verbis Christi Matth. V. et XIX. *Nisi ob fornicationem; excepta causa fornicationis*. Horum constans argumen-

» ut nisi causa fornicationis, non sit uxor secundum Domini sententiam dimittenda, sed potius sustinenda.» lib. VI. cap. 215. iuxta emendationem Cotelerii. Cf. Car. Sebast. Berardi *Commentaria in ius eccles. univ.* Taurini 1767. tom. III. cap. II. ubi scribit: « Ex causis (dissolvendi matrimonium quoad cohabitationem) lege probatis... Prima est causa adulterii, quod si mulier admiserit, poterit a viro repelli iuxta *evangelicas regulas* Matth. V. » 52. Neque in hac parte diversa est uxoris conditio, utpote quae a viro propter viri adulterium seiungi se iure postulabit can. 19. 20. et 25. caus. 52. q. 5. ; can. 4. et 5. caus. 52. q. 6. »

(76) Iuxta phrasim Capitular. Caroli M. modo relatum; quae verba pariter habentur relata ex conc. Parisiensi in addition. libri III. eorumdem Capit. c. 2. « Et quod nisi causa fornicationis, ut Dominus ait, non sit uxor dimittenda. » sed *potius sustinenda*.

(77) Cf. *Decret.* Gregor. IX. lib. IV. tit. 19. *De divort.* cap. 4. et 5. et lib. V. tit. 16. *De adult.* c. 6. et 7. Cf. etiam Berardi op. et loc. cit.

tum hoc est: Ex Christi lege licet viro dimittere uxorem in causa fornicationis seu adulterii, ab eaque se separare: atqui non potest eam dimittere aut ab ea se separare quoad vinculum; ergo potest eam dimittere, seque ab ea separare, quoad torum et cohabitationem. Hoc est argumentum ineluctabile, quo omnes usi sunt, et adhuc utuntur adversus novatores ad propugnandum can. VIII. sess. XXIV. concilii Tridentini. Iam vero, interpretatione posita de simplici fornicatione, seu de concubinato, vim omnem suam eiusmodi argumentum amitteret; ergo talis interpretatio unanimi adversatur theologorum consensioni.

Insuper ad magis magisque ostendendam eiusmodi interpretationis novitatem ac falsitatem contra sensum totius antiquitatis, argumentum pronam prorsus ineluctabile ex diuturno illo, quod vixit, theoretico (78) et practico dissidio inter Graecos et Latinos quoad dissolutionem coniugii ob adulterii flagitium. Siquidem, ut notum est, Graeci ab immemorabili contendunt dissolvi matrimonium quoad vinculum in causa adulterii, Latini vero, quorum doctrinam postea vindicabimus, tuentur non dissolvi coniugium hoc in casu nisi quoad torum et cohabitationem. Utraque pars ad suam doctrinam et praxim protuendam innititur unice Christi verbis, quae in binis Matthaei textibus reperiuntur. Adeoque tum Graeci tum Latini constanter vocem *fornicationis*, quae in utroque textu occurrit, intellexerunt de *adulterio*, nunquam autem de simplici fornicatione, quae coniugium praecesserit (79), alioquin nullum unquam locum eiusmodi dissidium habuisset. Ergo qui de fornicatione, prout ab adulterio distinguitur, interpretantur Christi verba universae ecclesiae antiquitatis sensui ac intelligentiae contradicunt. Addatur denique et illud, ex tot Rom. pontificibus, ex tot conciliis, ex tot Patribus Latinis, imo et Graecis, qui pro-

(78) Saltem ex consequenti, ut suo loco expendemus.

(79) Dixi *coniugium praecesserit*, nam si in statu coniugali quispiam cum concubina consuesceret, profecto vero adulterii crimine se commacularet; nec proinde adversariorum hypothesis ac interpretatio alio sensu intelligi potest.

pugnarunt omnimodam indissolubilitatem coniugii adversus eos, qui pro sua sententia et praxi in causa adulterii hisce textibus abutebantur, neminem unquam insinuasse, aut excogitasse quidem hanc interpretationem de concubinato, qua semel admissa, ut recentiores hi interpretes profitentur, nulla omnino extaret in illis verbis *difficultas*.

Quandoquidem vero unicum argumentum ad novam hanc interpretationem persuadendam petitur ex philologia, quia, inquit, verba illa *excepta causa fornicationis*..... nisi ob *fornicationem* nec significant, nec significare possunt flagitium ab alterutro legitimorum coniugum patratum cum extraneo; hoc enim non foret *πορνεία fornicatio*, inquit, sed *μοιχεία adulterium*, qua voce tale flagitium Christus constanter designavit in illis sermonibus; praestat modo, ut ex ipsa philologia argumentum, quod affertur, evertamus.

Iam vero vocem *πορνείαν* genericam esse, et ad significandum promiscue scortationis crimen sive cum soluta, sive cum muliere matrimonio copulata tradunt vel ipsi Graeci auctores. Sane Suidas unus ex ipsis « *πορνεία*, inquit, etiam est *intemperantia*, quod (scortatores) mentem habeant induratum, » in qua significatione pariter S. Athanasius scribit: « *πορνεία* » dicitur, *quod urat iuventutem*; et quod depravet vel quasi » excaecet mentem (80). » Est autem a *περνάω* vel *πέρνημι*, quod est *vendo*. Scortator enim corpus suum prostituit, et veluti vendit et ex eo quaestum facit. Adeoque, ut diximus, vox generica est, quae significat *prostitutionem* et *scortationem*. Ex subiecta autem materia determinatur, ubinam *πορνεία* de prostitutione cum soluta an vero cum matrimonio iuncta accipi debeat, nempe de simplici fornicatione aut de adulterio.

« Sane videmus notione adulterii *πορνείαν* a Graecis usurpari; sic Clemens Alex. dicit *πορνείαν* esse *ab uno matrimonio ad plura prolapsionem* (81). » In hac eadem significa-

(80) Vol. II. pag. 54.

(81) *Stromat.* lib. III. pag. 464. qui praeterea lib. VIII. pag. 744. inter *πορνείας* seu fornicationis species etiam numerat *φιληδονίαν*, voluptatis studium, luxuriam, eodem sensu sumitur Rom. I. 29., ut exponit Teophylactus

tionem locutus est S. Io. Chrysostomus dum affirmavit. « Eum » qui propria (uxore) non vivit contentus, salvari impossibile » est: sed necesse est talem omnino perire, etiamsi infinita bona » opera fecerit: fieri enim nequit, ut quis cum scortatione » (*πορνείας*, fornicationis) in regnum coelorum ingredia- » tur (82). » Item S. Basilius: « Si quis cum uxore cohabitans, » postea matrimonio non contentus in *fornicationem* (*εἰς πορ- » νείαν*) inciderit, *fornicatorem* (*πόρνον*) eum iudicamus (83). » In quem S. Basilius locum scribit Balsamon: « Hoc loco (S. Ba- » silius) eum, qui uxorem habet, et cum alia soluta uxore las- » civiam committit, *scortatorem* esse dicit, non moechum *πόρ- » νον εἶναι λέγει*, οὐ μοιχόν (84). »

Sic etiam profani scriptores voces *πορνεία*, et *μοιχεία* promiscue sumunt. Exemplo sit Dio Cassius, qui de Messalina, Claudii imperatoris perdita uxore, scribit: « Messalina *adulterii » et stupri* non contenta (85). » Caetera exempla, quae magno numero afferri possent, silentio praetereo, quae apud lexicographos recollere facile est (86).

Igitur cum ipsa etymologica significatio, et antiquorum sive ecclesiasticorum sive profanorum scriptorum usus *πορνείας* vocem ad significandum promiscue tum fornicationis tum adul-

in hunc loc. Item Estius; perinde ac I. Thessal. IV. 3., ubi idem Apostolus dehortatur ἀπὸ πάσης πορνείας ab omni fornicatione, ut exponit Theodoretus in hunc loc.

(82) Hom. LXIII. al. LXII. in Ioan. n. 4. Sic porro vertit hunc locum Montfauconius: « Qui sua (uxore) contentus non est, salvus esse nequit; sed pereat » oportet, etsi mille bonis operibus sit instructus. *Fornicantem* enim impossi- » bile est intrare in regnum coelorum; imo id iam non *fornicatio* est, sed » *adulterium* etc. »

(83) Can XXI. ad *Amphyloch*, ep. CXCIX. ed. Maur. tom. III. pag. 292.

(84) In hunc can. pag. 955.

(85) Hist. Rom. lib. LX. n. 50. Ἡ Μεσσαλίνα... καὶ ἐμοιχεύετο, καὶ ἐπορνεύετο ad litt. et moechabatur, et fornicabatur. Opp. ed. Sturzii vol. III. Lips. 1825.

(86) Cf. *Svicerum Thesaur. eccles. ex Patr. Graec.* Item cf. Henric. Stephanum: *Thesaurus Graecae Linguae*, ed. C. B. Hase et Guil. et Lud. Dindorfii Paris. typis Firm. Didot. vol. VI. ad hanc voc.

terii flagitium admittant ac postulent, falso proinde assumitur, *πορνείαν* in nostris textibus non *significare*, nec *significare posse* flagitium ab alterutro legitimorum coniugum cum extraneo patratum. Invertere imò potius ita possumus argumentum, generica vox *πορνεία* non modo latissimam habet significationem ad designandam quamcumque impudicitiae speciem, sed nominatim promiscue usurpatur tum pro fornicatione simplici, tum pro adulterio; ex substrata proinde materia in quonam sensu usurpetur diiudicandum est. Cum vero luculentissime constet in nostris textibus adhibitam a Christo esse de muliere matrimonio iuncta; merito concludimus, eam vocem in istis locis nec *significare*, nec *significare posse aliud quam* flagitium ab alterutro legitimorum coniugum patratum cum extraneo.

Non video autem, quomodo adeo asseveranter affirmetur, Christum *constanter* voce *μοιχεία* designasse in illis sermonibus adulterium, quatenus a *πορνεία* seu a fornicatione distinguitur, ac propterea, quod consequens est, constanter pariter voce *πορνεία* significasse fornicationem, prout distinguitur ab adulterio. Hoc vere est assumere quod in quaestione est positum, seu potius quod omnino negari debet.

Quinimo, eo ipso, quod Christus verba *μοιχᾶσθαι* et *μοιχᾶται*, scilicet *moechari* et *adulterat* protulerit, confirmatur vocem *πορνείας* fornicationis usurpasse in sensu *adulterii*. Ratio est, quia iuxta doctrinam catholicam, quam postea adstruemus, Christus his verbis concessit quidem parti innocenti separationem quoad torum et cohabitationem, non autem quoad vinculum, quod perpetuum manet etiam in casu adulterii alterutrius coniugis, adeoque, qui manente coniugii vinculo alteram in uxorem ducit, vere *moechatur* et *adulterat*, ac etiam *moechari facit* dimissam, quae alteri nubat. Quae verissima quidem sunt si Christus locutus est de dimissione uxoris propter illius adulterium; essent autem falsa in adversariorum interpretatione de concubina, vel de foemina ac viro, qui fornicarie viverent. Quomodo enim posset esse adulter vel adultera, qui relicto statu fornicario legitime cum altero aut cum altera se coniugeret?

Equidem haud ignoro huius interpretationis patronos exceptionem illam ad incisum etiam sequens protendere, ac ita Christi verba exponere! « Omnis qui dimiserit uxorem, *excepta fornicationis causa*, vel *nisi ob fornicationem*, et aliam duxerit, » moechatur et adulterat. » Verum praeter quam quod aleae res plena est eam clausulam etiam ad insequens incisum referre, quum id faciant ad alium scopum etiam protestantes, ut evincant scilicet in causa adulterii licere non solum *dimittere* uxorem, sed *aliam* insuper *ducere*; hoc, inquam, omisso, si vera esset illa expositio, hunc funderent sensum Christi effata: « Omnis qui dimiserit uxorem suam, excepto casu, quod ea non vere uxor sit, sed tantum fornicaria seu mera concubina et pellex, vel praeter statum concubinatus et fornicariae unionis, moechatur et adulterat. » At quis non videt violentam, imo et absurdam sententiam ex hac hypothese, seu expositione exurgere? Si est *uxor* et quidem *sua*, non est *concubina*; si est *concubina*, non est *uxor*. Christus autem loquitur de uxore, et de viro qui dimittit *uxorem suam*, non autem *concubinam suam*, aut, *pellicem suam*, quae talis esse nequit, nisi ante initum coniugium, aut per mortem alterius solutum, alioquin si in vero coniugio aut cum coniugato delinqueret, esset *adultera*, quod adversarii nostri inficiantur.

Itaque quaqua versus spectetur novissima expositio horum textuum evangelicorum, sive nempe spectemus orationis seriem, sive scopum Christi, sive versiones antiquas, sive unanimem sanctorem veterum interpretationem, sive sensum Ecclesiae, sive theologorum omnium consensum, sive controversias, quae hac de causa viguerunt ac vigent, sive sensum absurdum, quem prae se ferrent Christi verba, evidens est eam nullo modo probari et admitti posse, etsi non diffitear optima intentione et in optimum finem invectam eam esse, ad eripiendum scilicet protestantibus praecipuum fundamentum, cui innituntur ad Ecclesiae catholicae hac in re concutiendam doctrinam. Ast baculus arundineus ineptus est ad fulciendum hoc argumentum, seu falsam ac praeposteram interpretationem. Et haec hactenus.